

MERSİN ŞEHRİNİN KENTSEL GELİŞİM SÜRECİNDE AKDENİZ KIYI BANDININ ETKİLERİ

Nilgün Sultan YÜCEER

Uzman Mimar

Ç. Ü. Mimarlık Bölümü

Adana, Türkiye, Tel:3386080/2913

ÖZET

Bu çalışmada Doğu Akdeniz kıyı bandında yer alan Mersin Şehrinin kentsel gelişiminde liman alanının ve kıyı şeridinin etkileri incelenmiştir. 19.yy başlarında kırsal ve homojen bir sosyal yapıya sahip olan Mersin kenti, 1960'lı yıllardan günümüze kadar olan süreç içinde iç göçün tercih ettiği önemli bir merkez olmuş ve paralelinde hızla şehirleşmiştir. Kent, son 30 yılda bir taraftan ham madde ithalatı ve ihracatın kırılma noktası olan liman alanında gelişen sanayi kuruluşları, diğer taraftan kıyı şeridinde çizgisel bir gelişme gösteren II. konut yerleşimleri sonucunda hızlı, kontrolsüz ve imarsız bir yapılaşma sürecine girmiştir.

Mersin şehri ve kıyısında gelişen imarsız ve altyapısız sanayi ve yerleşim alanları Doğu Akdeniz kıyı bandında önemli ölçüde kıyı kirliliğine neden olmaktadır. Bu çalışmada Mersin kıyı bandının etkisiyle gelişen bu denetimsiz kentleşme için mevcut koşullar ve yasalar doğrultusunda çözüm önerileri getirilmiştir.

1.GİRİŞ

Ülkemizde değişen sosyo-ekonomik yapı, sanayileşme, hızlı nüfus artışı ve göç kentleşme alanında olumsuz gelişmeler yaratmıştır. Yerleşimlerdeki kentleşme ve yapılaşma süreci imar plan ve programlarının önünde gitmekte, böylece kentlerin çevresinde kamu hizmet ve denetiminden yoksun yerleşim ve sanayi alanları oluşmaktadır. Bunun yanı sıra ülkemizde planlama ve kentleşme konusunda mevzuat ve bilgi birikimi yetersizliği konuyu daha da çözümsüz kılmaktadır (Akçura, 1982).

Çalışma alanı olan mersin kentinde de söz konusu gelişmeler araştırmalarda izlenmiştir (Yüceer,1997). Kent son 35 yılda doğuda sanayi, batıda II. konut yerleşimlerinin hızla gelişmesi sonucunda plansız ve kontrolsüz bir şehirleşme sürecine girmiştir.

2- ÇALIŞMANIN AMAÇ VE KAPSAMI

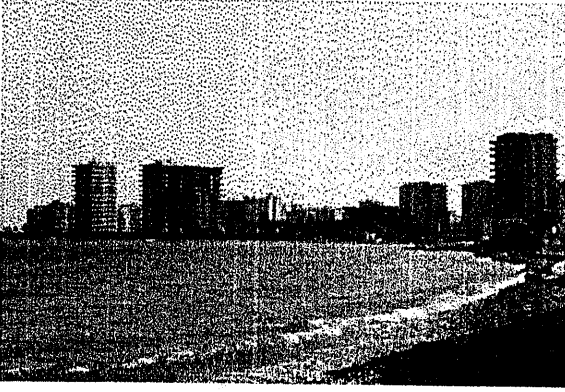
Bu çalışmada doğu Akdeniz kıyı şeridinin etkisiyle gelişen Mersin kentinin şehirleşme süreci incelenmiştir. Boyutları ekolojik dengenin bozulmasına kadar giden söz konusu kentleşme için mevcut koşul ve yasalar çerçevesinde çözüm önerileri getirilmiştir.

3- MERSİN KENTİNİN TANITIMI, KENT DOKUSU VE KENTSEL GELİŞİMİ

Mersin aynı adla anılan körfezin kıyısında, kuzeydoğuda Torosların çevirdiği kıyı ovasında kurulmuştur. Ova doğuya Tarsus, Adana yönüne doğru genişlemektedir. Rakımı 5-10 m'dir. Mersin, Çukurova bölgesinin 2. büyük kentidir. İklimi ve ekolojisi narenciye, sebze ve sera tarımına çok elverişlidir. Konumu nedeniyle deniz, hava ve kara ulaşımına olanak vermesi, bölgede sanayi sektörünün yerleşmesine ve gelişmesine neden olmuştur. Günümüzde Mersin Limanı ülkenin 2. büyük limanı durumundadır. Kentin Kıbrıs, Akdeniz ve Ortadoğu'ya kıyısı olan tüm ülkelerle deniz ulaşım olanağı vardır.

Mersin'in 1950 yıllarında kıyıya paralel ve bunu dik kesen yollardan oluşan düzenli yerleşim şeması, sanayileşmeden sonra hızla değişmeye başladı. Limanın yapımını

izleyen yıllarda, liman alanından başlayarak Deliçay'a kadar uzanan kentin doğu kısmında büyük sanayi ve yerleşim alanları kuruldu. Nüfus artışına da paralel olarak kentte sanayi kuruluşlarının yakın çevresinden başlayarak, plansız ve altyapısız yeni yerleşim bölgeleri ve gecekondu alanları gelişti. Böylece 1970'li yıllardan itibaren nüfus artışı, limanın dış alım satım kapasitesinin genişlemesi, çeşitlenen sanayideki gelişme kentin yapısını ve sınırlarını zorlamaya başladı. Bu zorlama sonucu, kent çevresinde oluşan yeni yerleşmelerle bütünleşerek hızla değişmeye ve büyümeye başlamıştır. Sanayinin gelişmesiyle birlikte, kente istihdam amacıyla gelen nüfus gerek konut gerekse imarlı arsa olarak ikame edecek bir yerleşim bulamayarak eski şehir merkezinde ve doğuda

Şekil 1 Mersin 'de Kıyı Yapılaşması

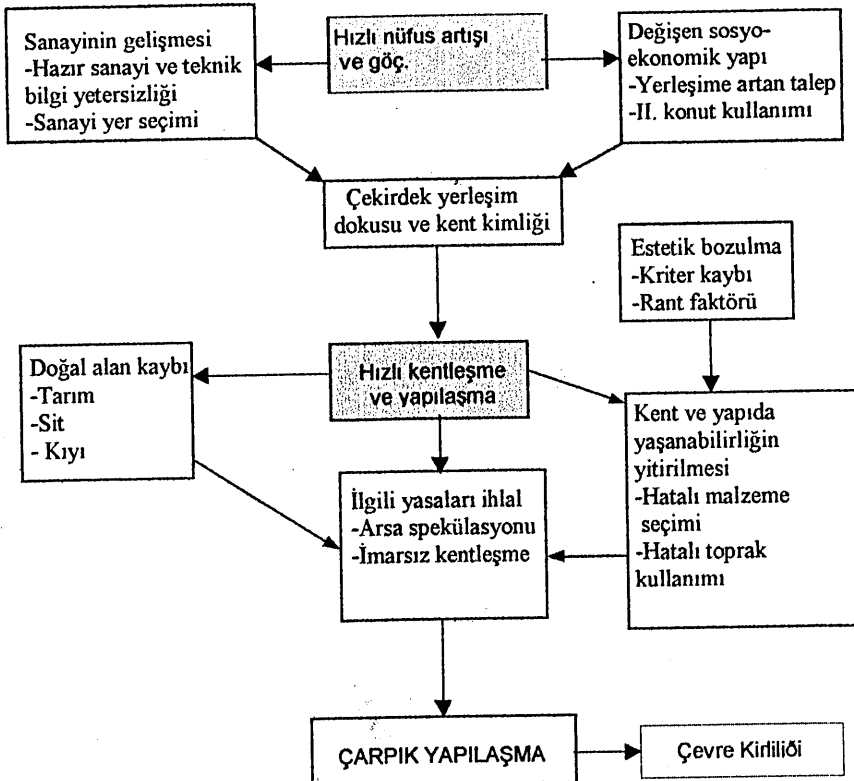
sanayi tesislerinin çevresinde yerleşmeye başladı. Böylece kentte yeni yerleşim alanları gelişti. Kentin kuzeyinde Portakal, Osmaniye, Demirtaş; doğusunda Yenimahalle, Çay, Siteler, gibi gecekondu mahalleleri oluştu (Akçura, 1982).

Şehrin kentsel gelişimini ve yerleşimini tıkayan bu sosyo-ekonomik ve nüfus hareketleri merkezde oturan yerli nüfus ve kente yeni yerleşen orta ve ortanın üstü gelir gruplarını yeni yerleşim alanları aramaya yöneltti. Böylece kent yerleşimi 1975'li yıllardan itibaren batıda sahil bandına doğru genişlemeye başlamıştır (Şekil 1 Mersin'de kıyı yapılaşması).

1963'te hazırlanan Mersin imar planında şehrin batısında kalan kıyı şeridi I. sınıf tarım alanı olması nedeniyle yoğunluğu 50 kişi/ha öngörülerek, yapılaşma bir ölçüde önlenmek istenmiş, narenciye bahçeleri içinde tek ve iki katlı konutlar olarak gelişmesi planlanmıştı. Ancak 1970'li yıllarda başlayan iç turizm hareketleri, özellikle kıyı turizmi ve II. konut kullanımının toplumda benimsenmesiyle, bu bölgeler yapılaşmaya başlamıştır. Politik ve toplumsal baskılarla mevcut imar planında cadde genişlikleri artırılarak kat yükseklikleri ve yoğunluk arttırılmış; bölge II. konut olarak 1970'li yıllardan itibaren günümüze kadar olan süreç içinde yapılaşmaya açılmıştır. Böylece kentin batısında kalan sahil bölgesi bir taraftan yapılaşmaya, diğer taraftan mevcut II. konuttan I. konut olarak

kullanıma geçmesiyle hızla kentleşmektedir. Günümüzde Mezitli hatta Davultepe ilçeleri kentin bir mahallesi konumuna gelmiştir. Planlanırken II. konut olarak projelendirilen daha da önemlisi iskan dışı alanlarda, tarım arazilerinde ve kıyı bölgelerinde gelişen bu konut bölgeleri, tüm kentsel donanım ve altyapıdan yoksun olarak Mersin kentine katılmıştır. Kentin ilk imar planı tarihi 1938, son imar planı tarihi 1986'dır. Ancak kent imar planı yapım süreci içindedir.

Bugün Mersin, bir yanda belediye mücavir alanı içindeki yerleşimlerde yoğunluğun artırılması, bir taraftan mücavir alan dışında iskansız mahallelerin ve sanayi alanlarının gelişmesiyle hızlı bir kentleşme süreci içindedir. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda Mersin kentinde toplam konut stokunun yaklaşık % 40'nın yasal yükümleri yerine getirmeksizin, imarsız konut sektörü eliyle üretildiğini ortaya koymaktadır (İller Bankası Hidroloji Raporları 1985-1993) Bu da altyapı yani kanalizasyon, yol, su, elektrik, belediye hizmet ve denetiminin bu alanlarda çok yetersiz bir düzeyde olması ya da olmayışı anlamına gelmektedir. Şekil 2'de Mersin şehrindeki kentleşme ve çarpık yapılaşma süreci şematik olarak gösterilmiştir.

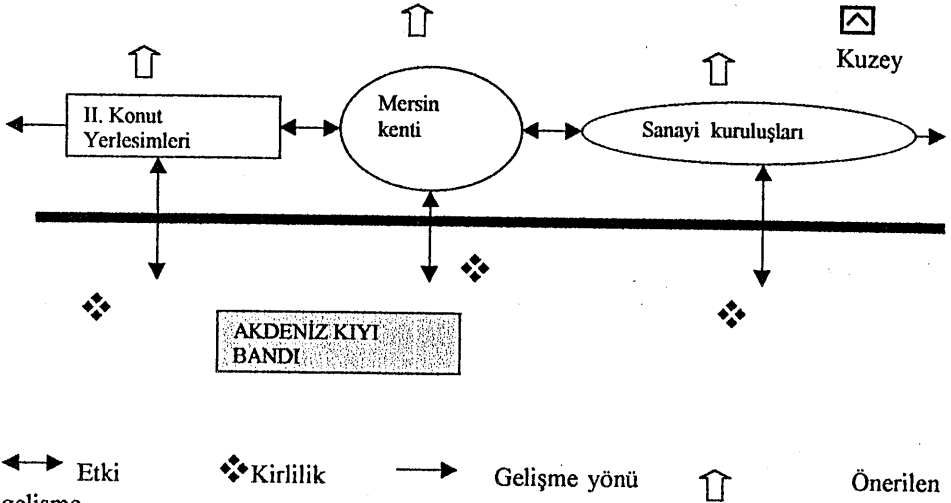

Şekil 2 Mersin'de Kentleşme

3- DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kent, yapı ve çevre gelişimi çalışılan Mersin şehrinde çevre kirliliği ile iç içe gelişen kentsel yerleşimler bir taraftan yaşanabilirliğin diğer taraftan çevre değerlerinin yitirilmesine neden olmaktadır. Bu gelişim süreci Şekil 2'de izlenebilmektedir.

Kent alanında yapılan araştırmalarda konut ve sanayi alanlarının kıyı bandı boyunca yoğun olarak geliştiği saptanmıştır Şekil 3. Yerleşimlerin kıyı çizgisinde yoğunlaşmaları çevrenin bozulmasına ve özellikle kıyı kirliliğine neden olmaktadır (Çerçi, 1997). Konunun diğer bir boyutu ise söz konusu bu yerleşimlerin denetimsiz, altyapısız ve ilgili yasalara uyulmadan gelişmiş olmasıdır.

Şekil 3 Mersin Kıyı Şeridi

Sonuç olarak kent alanı için düşünülen bir planlamada aşağıda belirtilen konular dikkate alınmalıdır.

*Kıyı yerleşimleri, kıta sahanlığı gibi düşünülüp kıyı şeridi boyunca değil, derinlemesine gelişmek üzere planlanmalıdır. Böylece şekil 3'de önerildiği gibi kıyı bandındaki yoğun kullanım önlenmelidir.

*Kıyı alanında bulunan sanayi ve konut yerleşimlerine, belediye, Çevre ve Bayındırlık müdürlükleri gibi ilgili kuruluşlarca kamu hizmet ve denetiminin yapılmalı ve yerleşim olmadan önce altyapı hizmetlerinin tamamlanmalıdır.

*Kıyı kullanımında ve planlamada ülkemizdeki ilgili yasalar çalışır duruma getirilmeli ve uygulanmalıdır. Söz konusu yasal düzenlemeler şunlardır.

-3194 Sayılı İmar Kanunu

-2872 Sayılı Çevre Kanunu

-3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği

-3621 Sayılı Kıyı Kanunu

-07.02.1993 Tarihli Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği

Yukarıdaki konular ele alınıp doğru bir şekilde uygulandığı takdirde kentin ve kıyı bandının devam etmekte olan bozulması ve kirlenmesi önemli ölçüde önlenecektir.

KAYNAKLAR

1. Yüceer, Nilgün Sultan., Mersin Silifke Kıyı Şeridindeki yapılaşmanın Çevreye Etkileri, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği ABD Yüksek Lisans Tezi, Adana, Türkiye, Şubat 1997.
2. Akçura, T., İmar Kurumu Konusunda Gözlemler, O.D.T.Ü. Yayınları, Ankara, Türkiye, 1985, 57. Sayfa.
3. İller Bankası Genel Müdürlüğü, İçme Suyu Projeleri Hidrolojik Raporları, Adana, Türkiye 1985-1993.
4. Çerçi, Serpil., " Kıyı Yerleşimlerinde Fiziksel Çevre Kalitesinin Sağlanması," Türkiye Kıyıları'97 Konferansı, Ankara, Türkiye, 1997, 207. Sayfa

**THE EFFECT OF MEDITERRANIAN SHORE LINES ON THE DEVELOPMENT
OF MERSİN CITY**

Nilgün Sultan YÜCEER

Uzman Mimar

Ç. Ü. Mimarlık Bölümü

Adana, Türkiye, Tel:3386080/2913

ABSTRACT

In this study, the effect of Mersin Harbour and shore line on the development of Mersin city is studied. At the beginning of 19th Century, Mersin Which a rural and homogenous social structure has become an important center for the interior movement and parallel to this developed rapidly. In the last 30 years, the city has entered an unplanned and uncontrolled development due to the commercial harbour with many industrial establishments and II. (summer) housings in the shore line.

Mersin City and unplanned industry and public settlements in the shore line areas have caused pollution in the eastern Mediterranean. In this study, under the direction of laws and conditions, solutional alternatives are given for the unplanned developments which is under the effect of Mersin shore lines.

